

CZU: 343.988

[http://doi.org/10.59295/sum8\(168\)2023_23](http://doi.org/10.59295/sum8(168)2023_23)

POTENȚIALUL PREVENTIV ȘI REPARATORIU AL STUDIILOR CU PRIVIRE LA RELAȚIA VICTIMĂ – AGRESOR

Victor MORARU, Victoria SAMOILENCO,

Universitatea de Stat din Moldova

Prezentul articol este o pledoarie pentru valorificarea studiilor victimologice, în special a studiilor ce vizează relația victimă-agresor. Cercetările în acest domeniu au scos în evidență 2 forme de devianță comportamentală diametral opuse: devianța agresorului, bazată pe comportament ofensiv, și devianța victimei, bazată pe receptarea ofensei. B. Mendelsohn utilizează o interesantă noțiune și anume potențial de receptivitate victimală. Îndată introdusă această noțiune în domeniul științei victimologice, agresorul nu mai era privit ca singurul element-cheie în sistemul causal al infracțiunii. Și victima era privită în acest fel deasemenea. Între timp au apărut și alte descoperiri legate de mecanismele comportamentale ale victimei și agresorului care sunt relevante pentru elucidarea tuturor aspectelor esențiale ale actului criminal, care în fapt, este și un act de victimizare. Rolul lor preventiv și reparatoriu nu a fost pe deplin explorat din acest motiv, vom argumenta necesitatea de a implementa rezultatele cercetărilor științifice în prevenirea crimelor și diminuarea consecințelor care rezultă după ce a fost săvârșită o crimă. Totodată, ne vom expune privitor la modalitățile prin care acest fapt se poate realiza.

Cuvinte-cheie: *victimă, agresor, devianță victimală, potențial de receptivitate victimală, prevenire victimologică, asistență victimologică, serviciu victimologic etc.*

THE PREVENTIVE AND REMEDIAL POTENTIAL OF STUDIES REGARDING THE VICTIM - AGGRESSOR RELATIONSHIP

This article is a pleading for the valorization of victimological studies, especially studies on the aggressor-victim relationship. Almost all research in this field has highlighted 2 diametrically opposed forms of behavioral deviance: the deviance of the aggressor, based on offensive behavior, and the deviance of the victim, based on receiving of the offence. Mendelsohn used an interesting notion, namely potential of victimal receptivity. As soon as this notion was introduced in the field of victimological science, the aggressor was no longer seen as the only key element in the causal system of the crime. The victim was viewed in this way as well. In the meantime there have been other discoveries related to the behavioral mechanisms of the victim and the aggressor that are relevant for the elucidation of all the essential aspects of the criminal act which is also an act of victimization. Their preventive and reparative role has not been fully explored for this reason, we will argue the need to implement the results of scientific research in the prevention of crimes and the reduction of the consequences that result after a crime has been committed. At the same time, we will describe the ways in which, this fact can be achieved.

Keywords: *victim, aggressor, victimal deviance, potential of victimal receptivity, victimological prevention, victimological assistance, victimological service etc.*

Există prea multe aspecte neexplorate ale studiilor victimologice în fundamentarea politicii penale, în special ale studiilor care vizează relația victimă-agresor, relație puternic psihologizată în doctrina criminologică și care reprezintă în fapt, o realitate inter-subiectivă ce persistă până la infracțiune, pe durata infracțiunii și postinfracțional. Dimensiunea intersubiectivă a acestei relații se referă la faptul că victima, cât și agresorul își confruntă propria subiectivitate interpretativă cu privire la ceea ce se întâmplă în interiorul evenimentelor ce-i vizează, iar în funcție de evoluția acestei confruntări, cei doi coparticipanți la crimă își reglează comportamentul, practic „țesând” această realitate inter-subiectivă. Situația pre-infracțională, infracțiunea, cât și tot ce se întâmplă după infracțiune sunt niște „plăsmuiri” ale victimei și agresorului care implică așadar, un nivel înalt de coparticipare.

Atât victima, cât și agresorul influențează scenariul crimei printr-un aport comportamental, care este semnificativ și care trebuie analizat, apreciat critic, măsurat, evaluat sub toate aspectele în cele din urmă, pentru a crea acele ajunsuri ale științei victimologice despre care vorbește domnul Gheorghe Gladchi ne-

cesare pentru „a organiza eficient activitatea de prevenire și combatere a criminalității” [1, pag. 75], iar noi vom adăuga și „pentru a reabilita și proteja victima infracțiunii”, în fond, tot în scop de prevenție, căci recidiva victimală nu poate fi diminuată decât dacă victima și-a dobândit acel set de abilități, competențe și resurse pentru a se putea opune victimizării repetate.

Valorificarea acestor „ajunsuri științifice” despre care menționează domnul G. Gladchi implică în cele din urmă, nu doar un aspect de transfer tehnologic, ci și un nou context și pretext pentru cercetare care ar avea ca obiect însăși „identificarea acelor oportunități de valorificare a studiilor cu privire la cuplul penal victimă – agresor”, or, studii sectoriale care să subscie întrebării „cum valorizăm și oferim randament maxim științei criminologice?” nu există foarte multe, dar ele sunt necesare, mai ales în Republica Moldova, unde studiile criminologice sunt evitate și nu constituie baza reală pe care se fundamentează politica penală a statului, deși relitatea ar trebui să fie cu totul inversă.

Majoritatea demersurilor științifice sunt finalizate cu un număr anumit de concluzii și evident recomandări, altfel spus, cu un număr anumit de noi constatări referitoare la un segment al realității și cu sfaturi legate de „ceea ce ar trebui să se facă”, dar componentele „cum ar trebui să se facă?” și „cine ar trebui să facă?” sunt ignorate și din acest motiv, avem un randament scăzut al valorificării studiilor științifice criminologice, un grad scăzut de implementare a acestora în practicile penale, o incoerență totală între rezultatele cercetărilor criminologice și victimologice și orientările politicii penale a statului.

Altfel spus, este inoportun să cercetăm un segment al realității sociale cu scopul de a identifica soluții la anumite probleme sau metode de a ameliora anumite procese atâta timp cât nu suntem preocupați concomitent de identificarea instrumentelor prin care să putem implementa aceste schimbări. Întrebare „ce?”, trebuie în mod consecvent, să fie succedată de întrebarea „cum?”, apoi și de întrebarea „cine?”. La cel mai înalt nivel, din punctul nostru de vedere, ajunsurile victimologice pot fi valorificate „prin legiferare”, de către reprezentenții puterii legislative, însă măsuri de valorizare a științei victimologice se pot întreprinde și la alte nivele, spre exemplu: la nivel ministerial, managerial, instituțional, la nivel de unitate administrativă, comunitar etc.

Potențialul preventiv al științei victimologice a fost deja recunoscut de către doctrinari autohtoni și din străinătate, la fel și potențialul ei de a furniza recomandări de natură reparatorie și restaurativă [2, pag. 66], însă acest potențial este unul determinat îndeosebi de studiile cu privire la relația victimă-agresor. Studiul acestei relații a scos în evidență atât de multe aspecte care au fost ignorate la elaborarea politicii penale ale multor state ale lumii de altfel, nu doar a Republicii Moldova. Spre exemplu, rolul victimei în sistemul causal al infracțiunii prin prisma actualelor reglementări este unul minor, dar de facto, într-un număr destul de mare de cazuri, victima este unica vinovată sau cea mai vinovată de crearea situației infracționale, din varii motive: comportamentul ei poate fi instigator, facilitator, provocator, ingnorant, neprevăzător, răzbunător etc.

La moment, legea penală menționează numai despre „comportamentul amoral” al victimei [3, art.], care este relevant însă, numai la individualizarea răspunderii și pedepsei penale, altfel spus, produce efecte juridice numai asupra agresorului nu și asupra victimei, căreia îi este atribuit statutul procesual convenit, și este recunoscută ca atare, indiferent de comportamentul manifestat. Este un tabu la moment să vorbim despre vinovăția victimei, mai ales în cazuri de agresiune sexuală și violență în familie, ca să nu mai vorbim despre responsabilitatea juridică pe care aceasta ar fi firesc să și-o asume, însă de fapt, pentru ce ar fi necesar să atribuim „lupului cel rău”, adică agresorului, un rol încă mai negativ decât este ca atare? Ce am avea din asta decât faptul că vom întâmpina încă mai multe impedimente la extragerea lui din subcultul violenței pentru a-l resocializa în mainstream, întrucât pe bună dreptate acesta se va simți nedreptățit și va acumula încă mai multă ură și dezgust față de valorile prosociale?

Legea penală ar trebui plasmuită astfel încât nu doar să inhibe prin sancțiune comportamentul vătămător al agresorului, dar și să demotiveze victima în a fi provocatoare, instigatoare ori facilitatoare indiferent în ce mod la infracțiune. Totodată legea penală necesită amendament și pentru că nu conține suficiente prevederi care să atenueze comportamentul ingnorant și non-vigilent al victimei. Despre o lege penală mai dură se poate discuta așadar, nu numai din perspectiva agresorului, dar și a victimei. Prin atribuirea acesteia unui nivel mai înalt de responsabilitate pentru precipitarea actului infracțional, am sconta un efect similar de inhibare

a conduitei victimale precum o are sancțiunea asupra conduitei criminale. A înțelege că victima are un rol în sistemul causal a infracțiunii care trebuie de jucat prin responsabilizarea acesteia prin intermediul legii penale ar trebui să fie la momentul de față un component-cheie al prevenirii victimologice a infracțiunilor. Este cumva o idee ingenioasă și inovativă, întrucât majoritatea abordărilor privitoare la prevenirea victimologică țin de reabilitarea victimei, furnizarea de suport și servicii către aceasta pentru a nu fi revictimizată și mai puțin de responsabilizarea comportamentului.

Studiile cu privire la relația victimă-agresor au scos în evidență faptul că există 2 agenți cauzatori ai actului criminal, ambii cu devianță comportamentală, atracția cărora funcționează precum legile fizicii. Așa cum plus cu minus se atrag, și victima cu agresorul se atrag reciproc în actul crimei în virtutea devianței pe care o prezintă: unul este activ, dominant, agresiv, altul este pasiv, recesiv, pașnic, însă nici unul nu prezintă aceste trăsături în limita normei, prezentând o predispunere evidentă spre patologizare și inadaptare socială, nu în zadar Benjamin Mendelsohn, unul din cei mai timpurii victimologi, a introdus conceptul „potențial de receptivitate victimală” pentru a descrie „aptitudinile individuale inconștiente ale persoanei de a fi victimizată” [4, pag. 41-42]. În fapt, „constatățile dintr-un chestionar care conținea aproximativ 300 de itemi pe care Mendelsohn le administrase clienților săi l-au convins că există un paralelism între personalitatea infractorului și cea a victimei” [5, pag. 338], astfel, asumțiile că nu oricine poate deveni victimă sau agresor, ci numai acele persoane cu însușiri bio-psiho-sociale specifice, sunt pe cât se poate de reale, ba chiar și demonstrate empiric.

Literatura de specialitate mai abordează problema schimbului de roluri agresor-victimă. Agresorul se poate transforma în victimă în momentul în care acționează vătămător asupra victimei în virtutea atributelor sale enumerate anterior, iar ultima generează ca și reacție de răspuns, un contra-atac ce escaladează până la săvârșirea unei noi infracțiuni. Agresorul devenit victimă, va fi considerat prin prisma legislației penale a țării noastre fie o persoană care a acționat în legitimă apărare și va fi exonerat de pedeapsa penală, fie „o victimă cu comportament amoral”, iar acest fapt va fi luat în considerație la individualizarea pedepsei. Depășind aspectul juridico-penal, ne apropiem mai mult de semnificația criminologică a acestei tranzacții: se va considera că victima a precipitat actul crimei prin comportamentul său provocător.

Dimpotrivă, avem situații când comportamentul victimei este facilitator și chiar cu desăvârșire cooperant, favorizând agresorul, ajutându-l să săvârșească, să tăinuiască fapta infracțională ori luându-i apărare în procesul penal, obstrucționând considerabil înlăturarea justiției. În literatura de specialitate pentru a descrie astfel de situații s-a recurs la utilizarea conceptului de „sindrom Stockholm”. În fapt, „sindromul Stockholm se traduce prin instalarea durabilă a unui comportament paradoxal al victimei, care simte stimă și prietenie pentru cel care a lezat-o și este animat de sentimente de reproș și ostilitate față de forțele de ordine, guvernanti și față de concetățenii care refuză această nouă manieră de a vedea lucrurile” [6, pag. 158]. Existența fenomenului este la moment constatată în relațiile patologice pe care le au victimele infracțiunilor de răpire, trafic de ființe umane și victimele infracțiunilor de viol în relația cu agresorii lor.

Deși nu a fost inclus în nici un Manual de Diagnostic și Statistică a Bolilor Mintale (DSM), fenomenul a fost explicat divers, iar una dintre aceste explicații nu este legată de atașament, ci de instinctul de supravețuire, pentru că atașamentul depinde de „relațiile prototip” din copilărie și se formează în timp, pe când sindromul Stockholm apare în condiții de stres foarte mare: inconștient victima se supune, empatizează cu agresorul pentru a-i demonstra „fidelitatea” și a obține în acest sens „milă”, pentru ca acțiunea vătămătoare să nu fie mortală și să reușească să își conserve viața. Este o reacție inconștientă legată de conservarea vieții care durează și după înlăturarea pericolului. Pentru „a nu-l provoca” și enerva pe agresor, victima devine hipervigilentă la nevoile agresorului, neglijând propriile nevoi, amplificând fiecare semn de bunăvoință ce emană de la acesta.

În scopul prevenirii de noi infracțiuni, sunt binevenite proiecte de noi amendamente la legea penală prin care comportamentul evitant al victimei în deferirea agresorului către justiție să fie cumva sancționat. Unii pedofili și violatori spre exemplu, nu sunt ocazionali, la ei există un pattern infracțional și admiterea chiar și de către o victimă ori victimă colaterală ca ei să rămână nepedepsiți, ar pune în pericol grav alte persoane, altfel spus, victima admite cu bună știință ca un agresor sexual să poată victimiza nestingherit alte persoane. Nu vorbim așadar numai despre importanța ca victimele prin denunț să manifeste un compor-

tament de autoprotecție și autoprevenție, opunându-se acestui sindrom, ci și să demonstreze un nivel înalt de competență civică, să își asume un rol activ la prevenirea, stoparea și justițierea unei infracțiuni, nu în interes personal ci în interesul unor potențiale victime. Rezultă că responsabilizarea victimelor prin intermediul legislației penale este dezirabilă mai ales când acestea prin comportamentul lor evitant, facilitator, provocator, neglijent, protectiv față de agresor etc. determină săvârșirea altor infracțiuni grave prin care să fie victimizate alte persoane.

Studiul relației victimă-agresor a scos în evidență și problema atașamentului patologic. În literatura de specialitate se spune că „atașamentul diferă de alte legături emoționale prin faptul că în relațiile de atașament persoana simte un sentiment de securitate și confort” [7, pag. 49]. Dar în cazul atașamentului dezvoltat de către victimă față de agresor, aceasta simte un sentiment fals de securitate și confort. Dependența victimei de agresor devine în fapt, o codependență. Ambii dezvoltă o frică de separare, însă victima are „mai mult de suferit” și agresorul „mai mult de profitat”. Odată lansată, teoria atașamentului distructiv sau traumatic, aceasta a fost evaluată de către criminologi prin prisma potențialului ei preventiv, și anume preventiv în sens victimologic, presupunându-se că o victimă îndată ce învață cum să depășească frica de separare de agresorul său și cum să nu mai dezvolte forme noi de atașament patologic, antrenându-se în acest mod în ceea ce psihoterapia definește ca „relație toxică”, posibilitatea ca ea să fie „erou” în „scenariul” unei noi infracțiuni, se diminuează semnificativ.

În acest punct ni se relevă cel mai mult potențialul preventiv și restaurativ (reparator) al studiilor cu privire la relația victimă-agresor. În studierea fenomenului devianței comportamentale s-a luat mult timp în considerație numai comportamentul antisocial delicvent, însă comportamentul victimal reprezintă și el o anomalie, o abatere de la normă, prin urmare, psihocorecția este recomandabilă nu doar pentru agresor, dar și pentru victimă, în rezultatul ei, agresorul nu va mai tinde să manifeste comportament vătămător, așa cum și victima va obține competențe și abilități noi: va fi mai vigilentă, va ști să pună limite, nu va mai fi tolerantă la agresiune etc. Ignoranța cu care sunt tratate studiile cu privire la relația victimă-agresor, determină din păcate ca în politica penală un component-cheie să îl reprezinte corijarea și resocializarea infractorului, corijarea și resocializarea victimei fiind un component aproape inexistent, sesizabil într-un număr nesemnificativ de acte normative.

Prevenirea infracțiunilor așadar, trebuie să se axeze pe corectarea și profilaxia devianței comportamentale într-o manieră în care să ia în considerație ambele paradigme: cea criminologică și cea victimologică. Agresorii conform legii penale, execuțional-penale, procesual-penale și altor acte normative sunt constrânși să se antreneze cât decît într-un demers terapeutic pentru a deveni capabili să se manifeste prosocial, victimele infracțiunilor însă, au un acces limitat la diferite servicii de suport și sunt recompensate, restabilite în drepturi și încurajate destul de rudimentar în cadrul procesului penal și execuțional. De cele mai multe ori ele nu sunt informate în legătură cu serviciile de suport de care ar putea, în virtutea legii, să beneficieze măcar și în volumul destul de redus prevăzut de lege (consilierea juridică, consilierea psihologică, asistența medicală etc.)

Potențialul preventiv și reparatoriu al studiilor cu privire la relația victimă – agresor ar trebui să fie evaluat și valorificat în deosebi în situații infracționale reale și potențiale în care se știe cu siguranță că victima și agresorul vor contacta și după înfăptuirea justiției. Deseori coparticipanții la crimă, victima și agresorul, sunt din același mediu social ori familial: pot fi rude, membri ai aceleiași familii, vecini, colegi de muncă, persoane private de libertate care în mod accidental vor convețui în același mediu carceral etc. Studiile respective pot genera recomandări pentru a interveni terapeutic nu doar asupra victimei sau agresorului, ca individualități, ci și asupra a însăși relației lor patologice. În literatura de specialitate, în special în domeniile ce țin de identificarea oportunităților de implementare a practicilor restaurative deseori se vorbește despre vindecarea relației, inclusiv de vindecarea prin iertare ca bază a interacțiunii lor ulterioare deja în manieră non-patologică.

În deosebi în cazul infracțiunilor de violență în familie, care de obicei descriu relațiile abuzive între soți, este imperativă normalizarea relației lor în sensul asertiv și prosocial ca alternativă la „normalizarea violenței” [8, pag. 22] în relația lor de cuplu. Este evident că agresorul va ieși la un moment dat din penitenciar, este evident că având copii minori comuni cu victima, raportul lor va fi reluat. Nu neapărat că vor locui

împreună, dar victima și agresorul vor contacta în momentul când ultimul își va vizita copiii, vor perfectă careva procuri, documente ce vizează pe copii, și cumva, aceștia vor trebui să învețe a comunica eficient pentru a nu se antrena reciproc într-o nouă situație ce poate evolua spre crimă. Mai ales dacă agresorul prin felul său de a fi nu și-a afectat negativ alte relații sociale decât cu partenerul de viață, este evidentă necesitatea de a influența terapeutic asupra acestei relații pentru ca cei doi să înțeleagă mai bine dinamica legăturii lor în primul rând emoțional și modul în care o pot modela într-o manieră non-agresivă, care să le aducă de ce nu, și anumite beneficii.

Studiile cu privire la relația vitimă-agresor au favorizat în ultimii ani o înțelegere mult mai complexă, mai detaliată și multiaspectuală a crimei ca și fenomen social, în primul rând pentru că au relevat nu doar factorii criminogeni care pot influența o conduită delicventă dar și factorii victimogeni, care influențează victima să adopte o conduită victimală în contextul situației infracționale. Nu avem în vedere doar factorii de personalitate dar și anumiți factori situaționali și de natură socială: de loc, timp, vârstă, statut ocupațional al celor doi coparticipanți la crimă etc. Pentru a preveni victimizarea și în deosebi revictimizarea persoanelor, cunoașterea acestor factori este extrem de importantă deoarece conduita victimală nu poate fi ameliorată fără a acționa sistematic, concret și corect din punct de vedere metodologic în vederea înlăturării lor.

Bio-psiho-sociologia infractorului nu este așadar, unicul element important de a fi cunoscut și esențial la eradicarea criminalității. La fel de importantă este bio-psiho-sociologia victimei, pentru că una din erorile care se comit în tentativele de diminuare a criminalității este faptul că se acționează preventiv dintr-o singură direcție. Această practică de acționa unilateral trebuie depășită prin promovarea unei politici victimologice mai coerente și prin organizarea unui serviciu victimologic eficient, care să corespundă riscurilor criminogene existente în societate și nevoilor pe care le au victimile diferitor infracțiuni.

Este important de asemenea ca persoanelor care activează sau care pot fi antrenate în domeniul prevenirii victimologice a infracțiunilor să li se cultive și dezvolte un spectru mai larg de abilități și competențe, dintre care competența cetățenească și cea victimologică sunt cele mai importante. Asemenea persoane trebuie să fie antrenate și stimulate ca să urmărească principial și cu maximă fidelitate, prin practicarea profesiei lor binele social și totodată să înțeleagă factorii care influențează conduita victimală.

În prevenirea și combaterea criminalității, pe lângă faptul că trebuie să se înceteze a mai acționa unilateral, trebuie de asemenea să nu se mai acționeze sectorial. Este oportun să menționăm faptul că sarcina de a preveni și combate criminalitatea deși reprezintă o sarcină ce cade cu prioritate asupra organelor de ocrotire a normelor de drept, nu ar trebui să fie o preocupare strictă numai a acestora. Este necesar să se acționeze inter-sectorial, și multi-sectorial. Prevenirea infracțiunilor este un punct important în agenda celor care se ocupă de elaborarea și implementarea politicii penale dar, în egală măsură ar trebui să fie un punct important în agenda celor care elaborează și implementează politica educațională, deoarece unele orientări deviate ale personalității se manifestă în etape timpurii de dezvoltare a individului și prin urmare, se poate acționa preventiv timpuriu, iar cadrele didactice și psihologii școlari sunt „primii observatori” ai acestor comportamente, dar ei pot fi și „primii străjeri” care să nu admită perpetuarea lor până în viața de adult, datorită intervențiilor psihopedagogice pe care le pot întreprinde.

De asemenea prevenirea criminalității trebuie să fie un punct important pe agenda celor care elaborează și implementează politici în domeniul sănătății publice, or, conduitele victimale sau criminale deseori sunt conectate la anumite patologii psihice. Trebuie să se țină cont că omul are de conservat nu doar o sănătate fizică ci și una mintală. Anume sănătatea mintală este cel mai mult ignorată în momentul elaborării politicilor de sănătate publică, mai ales aspectele legate de dependență, alcoolismul și narcomania fiind patologii ce favorizează cel mai mult criminalitatea de violență. De asemenea există prea puțină considerație pentru sănătatea mintală a victimelor infracțiunilor, se pun în mod extrem de atenuat accentele pe efectul victimizării asupra stării de sănătate psihică și pe rolul pe care îl poate avea instaurarea unei patologii sau tendințe patologice ca rezultat al victimizării în recidivarea victimală.

Necesitățile victimei, inclusiv cele de care depind restabilirea și/sau conservarea sănătății mintale sunt din păcate ignorate atât în procesul penal, cât și post-procesual. Victima dacă nu reușește să își rezolve problemele din contul asistenței gratuite acordată de stat sau din contul compensațiilor la care a fost im-

pus agresorul, fie își rezolvă problemele de sănătate mintală în mod independent, dacă are resurse, fie se obișnuiește să trăiască cu probleme de sănătate mintală pe o perioadă lungă de timp sau pe tot parcursul vieții, care pot fi de un spectru extrem de divers: tendințe depresive, fobii, anxietate, compulsii, obsesii, stres post-traumatic etc. Din păcate acestea o fac vulnerabilă și o predispun victimizării repetate și chiar unor forme noi de victimizare mult mai grave. Ba mai mult de atât, în anumite infracțiuni impactul asupra victimei poate fi atât de puternic încât victima poate avea nevoie în mod continuu de intervenție psihoterapeutică pentru a funcționa ca și individ în condiții de normalitate maxim posibilă, reieșind din gravitatea situației sale.

Revenind la studiile privind relația victimă-agresor, deseori se întâmplă ca restabilirea sănătății mintale a victimei să nu fie posibilă printr-o altă tehnică psihoterapeutică decât cea care implică reluarea contactului cu agresorul, pentru a se ajunge la acea vindecare prin iertare de care am menționat anterior. Deseori înțelegerea de către victimă a faptului că „agresorul este o victimă a criminogenezei epocii sale”, după cum afirmă domnul I. Ciobanu [9, pag. 339], și el este cum este în virtutea faptului că s-a format astfel din cauza unor factori independenți de decizia lui, poate avea un efect terapeutic semnificativ. Or, comportamentul criminal se poate instala și ca rezultat al condiției sociale mizere în care a crescut și s-a format infractorul, și ca rezultat al unor traume psihologice (din anii copilăriei mai ales), și ca rezultat al unei moșteniri genetice de ce nu, pentru că un criminal cu tendințe psihopatologice condiționate genetic dar declarat responsabil de lege nu și-a ales singur această moștenire biologică, personalitatea sa patologică formându-se astfel prin voia hazardului.

Conchidem că studiile cu privire la relația victimă agresor au un potențial preventiv și restaurativ deosebit deoarece favorizează acea înțelegere profundă și multiaspectuală a crimei despre care am menționat anterior, de către cei mai importanți agenți: reprezentanții organelor de ocrotire a normelor de drept, persoanele care organizează și exercită serviciul victimologic în interesul victimelor, cât și potențialelor victime, persoanele care răspund de îndeplinirea justiției penale, persoanele care răspund de corijarea și resocializarea infractorului, victimile infracțiunilor, agresorii lor etc. Această înțelegere profundă și multiaspectuală determină, în cazul celor menționați, o adecvare favorabilă a conduitei: victimile reușesc să evalueze propriul aport comportamental prin care au favorizat infracțiunea, manifestând interes și dorință de a evolua și a se schimba în plan psihocomportamental, agresorii la fel, iar diferitele categorii de profesioniști învață: a) de pe poziție managerială sau de legiuitor cum să ajusteze actele normative la noile descoperiri și realități, b) de pe poziția de implementatori și executanți cum să acționeze tactic, strategic și mai ales, corect din punct de vedere metodologic, pentru că astfel de studii prin acest fapt se și remarcă: prin faptul că au capacitatea de a furniza și îmbunătăți metodologiile de lucru în varii domenii care au tangență cu criminalitatea.

Referințe:

1. GLADCHI, G., *Formarea competenței profesionale victimologice în învățământul polițienesc*. În: materialele conferinței științifice „Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept” din 04.12.2020. Chișinău: DE-P al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2021, pp. 75-79. ISBN 978-9975-121-76-7.
2. BUJOR, V., LAȘCU, M., *Unele probleme ale victimologiei criminologice*. În: Materialele conferinței științifice „Reabilitarea victimelor infracțiunii” din 22.10.2021, Chișinău: USM, 2022, pp. 65-69. ISBN 978-9975-159-02-9.
3. *Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002*, Publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 72-74 din 14.04.2009.
4. SCHAFFER, S., *The victim and his criminal. A study in functional responsibility*. New York: Random House, 1968, 178 pag.
5. VETTER, H., J., SILVERMAN, I., J., *The nature of crime*. Philadelphia: Saunders, 1978, 403 pag. ISBN 978-0-7216-9017-9.
6. BOLEA, Z., *Particularități ale funcționării defensive în fenomenul deportărilor staliniste în RSS Moldovenească*. În: Materialele conferinței științifice „Prolegomene din istoria psihologiei în Republica Moldova” din 04.05.2018, Iași: Pan Europe, 2018, pp. 156-164. ISBN: 978-973-8483-84-2.

7. CIOBANU, I., *Repere teoretice ale formării atașamentului în psihologie*. În: *Universul Pedagogic*, nr. 1(61) din 2019, pp. 48-53. ISSN 1811-5470.
8. PĂDURE, A., ȚURCAN-DONȚU, A., *Violența în familie și în bază de gen*. Suport de curs. Chișinău: CE-P Bons Offices, 179 pag. ISBN 978-9975-87-921-7.
9. CIOBANU, I., *Criminologie*. Chișinău: USM, F. E.-P. „Tipografia Centrală”, 2013, 560 pag. ISBN 978-9975-78-973-8.

Date despre autor:

Victor MORARU, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: moraruvictor95@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-1654-2504

Victoria SAMOILENCO, doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.
Ofițer superior al Penitenciarului nr. 3-Leova, inspector de justiție.

E-mail: victoria.samoilenco.92@gmail.com

Tel.: +37360478048

ORCID: 0000-0002-5998-2622

Prezentat la 15.09.2023